

פרשת
בחוקתי
תשפ"ד

קורל יעקב

לזכר נשמת אבי הרה"צ ר' יעקב יצחק בן הרה"צ ר' משה מנחם שפינגל זצ"ל
רב דק"ק "שערי שמים" רומנישער שוהל, באיטט סייד, נוא יארק

בשעה שהלכו לעסקם, נמצא דהוי צריכים לברך עוד פעם כשחזרו ללימודם, כמו שצריכים לברך בכל פעם ברכת לישב בסוכה, ועל לימוד זה קאמר הגמ' דלא ברכו בתורה תחלה. (אח"כ אחד הראה לי שהבית הלוי בפרשת יתרו כתב כזה, וסיים עליו, וזהו דרך חדוד (קצת)

שמעתי ממו"ר הגאון ר' שאול ברוס זצ"ל, בשם מו"ר הגאון ר' ברוך בער זצ"ל (ברכת שמואל), אם אחד יכול ללמוד ביום חמש עשרה שעה, ולומד רק ארבע עשרה שעה וחמשים דקות, לא נחשב רק שהוא מבטל עשר דקות של לימוד התורה, אלא נחשב שהוא מבטל די גאנצע והגית בו יומם ולילה פון דער טאג, שהוא חלות אחד של לימוד התורה פון דער והגית בו יומם ולילה.

הנה עיקר לימוד התורה צריך להיות באימה וביראה לשמור ולעשות, ואזכיר מה שראיתי בשם הגה"ק מצאנו זצ"ל, שפעם אחת הוכיח להעומדים לפניו לומר - איהר לערנט תורה, ראו נא שהתורה תלמד אתכם, די תורה זאל אינד לערנען.

האבני נזר זצ"ל אמר שכל הדחקות והצרות שיש לישראל בכל העולם רח"ל, הוא בשביל שלומדים גמי כמו אדם שרוצה לישן - שלופעדיק, ואם הי' העולם לומדים גמי בחיות - מיט א ברען, אז בודאי לא יחסר שום פרנסה לישראל, וכמו שאמרו חז"ל כל העוסק בתורה נכסיו מצליחים.

איתא בבכורות (ה') ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים - שרפו עצמם מדברי תורה. יש לדייק שלא נאמר שלא למדו תורה, רק שרפו מדברי תורה. וי"ל דאע"פ שלמדו תורה, אבל היו רפוין מדברי תורה, דהיינו שלמדו בלי התלהבות און גשמעק - וזה הי' טענת המן הרשע כשהלשין על בניי כדאיתא במגילה (י"ג) ישנו עם אחד - שהם ישינים מן המצוות, דהיינו בשעת עשיית המצוות, היו ישינים מבלי חיות והתלהבות, ותפלתן ותורתן היו נעשים בלי התלהבות און גשמאק.

ג) אם בחוקתי תלכו ואת מצותי תשמרו (כ"ו, ג') פירש רש"י שתהיו עמלים בתורה - צ"ע למה קרא הכתוב עמל בתורה - חוקה - הנה האור החיים כאן פירש מ"ב פירושים על קושיא זו - זכרתי ימי קדם שבאתי לאדמו"ר מראחמאסטרווקא מירושלים זצ"ל (הרה"ק ר' ישראל מרדכי טוורסקי זצ"ל) בקיץ שנת תשמ"ז, ואמר לי שזה דבר פלא שהאור החיים כתב כל כך פירושים על פסוק זה, ואמרת שהוא בא להסביר וואס מיינט עמלות בתורה - ליגען אין לערנען, שלא די לכתוב רק פירוש אחד על הפסוק, רק צריך לעמול ולחדש עוד ועוד פירושים, והאדמו"ר אמר לי שזה פירוש יפה!

וי"ל עוד עפ"י דברי הגאון ר' אברהם גורביץ שליט"א (ראש ישיבת גייטסהעד) שהטעם שהתורה קראה עמלות בתורה בלשון הליכ"ה - אם בחוקתי תלכו, לרמז שע"י עמלות בתורה תלכו מהבנה אחת להבנה שני' למעלה ממנה, ויותר עמוקה ממנה, והרי התורה היא רחבה מני ים (איוב י"א, א).

האור החיים (בתירוץ י"ג) תני עפ"י המשנה בפאה (א', א') אלו דברים וכו' ותלמוד תורה כנגד כולם. ולפ"ז י"ל אם בחוקתי תלכו שהוא עסק התורה, מעלה אני עליכם ג"כ ששמרתם מצותי ועשיתם אותם - צ"ע למה תלמוד תורה היא יותר חשובה משאר מצות. וי"ל עפ"י דברי הירושלמי (פאה א', א') כל המצוות אינם שוות לדבר אחד פון התורה - החפץ חיים זצ"ל (שמירת הלשון, שער הזכירה סוף פרק א') פי' שכל המצוות הם מצטרפות אל הגשם, כמו מצות ציצית א"א לקיים אלא ע"י לבשת בגד שהוא גשמי, כן סוכה ולולב וכהאי גוונא כל המצוות, לא כן לימוד התורה שענינו תלוי בכח

אם בחוקתי תלכו (כ"ו, ג') פירש רש"י שתהיו עמלים בתורה - צ"ע למה נקט רש"י - "עמל" בתורה, הלא די לכתוב - למד בתורה. וי"ל הנה לקמן פירש רש"י (כ"ו, י"ד) ואם לא תשמעו לי - להיות עמלים בתורה, ואח"כ פירש (כ"ו, ט"ו) להפרכם את בריתי - הרי שבע עבירות הראשונה גוררת השני' ואלו הן - לא למד. צ"ע שרש"י מסיק שהחסרון הוא שלא למד, ומתחלה - שלא עמל. וי"ל עפ"י דברי הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (דרש משה) שרש"י מחדש דכשלומד בלא עמלות, הי' נידון כלא למד כלל, לערנען אן עמלות הייסט נישט געלערנט!

וי"ל עוד הנה בברכות התורה אנו מברכים - לעסוק בדברי תורה - צ"ע דהי' ראוי לומר - ללמוד תורה. ה"ט"ז (או"ח סי' מ"ז) תני דפירוש לעסוק היינו עוסקין בפלפול ומשא ומתן של תורה, כמו שנאמר אם בחוקתי תלכו - על מנת שתהיו עמלים בתורה, משא"כ באותם שלומדים תורה מתוך עונג, ואינם יגיעים בה, אין התורה מתקיימת אצלם.

וכדאי להזכיר את דברי האבני נזר זצ"ל בהקדמתו לספרו אגלי טל - שהעולם טועים שחושבים שהלומד ושמו ומתענג בלימודו הרי זה חסרון "בלשמה" ובאמת זה טעות מפורסם, כי עיקר מצות לימוד התורה הוא להיות שש ושמו ומתענג בלימודו. וגם ציין דברי ה"ט"ז (יו"ד הלכות נדרים סי' רכ"א, סקמ"ג) שבמצות תלמוד תורה לא אמרינן "לאו ליהנות ניתנו" דודאי התורה משמחת לב, שהרי אסור ללמוד בימי אבלו - ואיתא בספר קהלות יעקב (ברכות, סי' כ"ב) לדברי ה"ט"ז י"ל שברכת התורה הוא נמי מצד ברכת הנהנין.

וי"ל באופן אחר, עפ"י דברי המסילת ישרים, הנה בריש פרק ד' כתב - הנה מה שהביא את האדם על דרך הכלל אל הזהירות הוא לימוד התורה, והוא מה שאמר רבי פנחס בתחלת הברייתא - תורה מבאת לידי וזהירות, ובפרק י"ח כתב - הנה שורש החסידות הוא משאחז"ל אשרי אדם שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו - הרי מבואר דלשאר מדרגות הראשונות מספיק לימוד התורה, אבל למדרגת חסידות צריך עמלות בתורה. וכן נראה מדברי התורת כהנים - מלמד שהקב"ה מתאוה שיהיו ישראל עמלים בתורה - הרי מבואר דמי שעמל בתורה עושה נחת רוח ליוצרו. ולפ"ז י"ל כאן שהתורה מברך את האדם לכל מילי במיטב גם בעולם הזה, הוא בודאי יגיע למדרגה של חסידות, ולזה צריך עמלות בתורה, שא"א להיות חסיד רק אם הוא עמל בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו. ולפ"ז י"ל הטעם שפירש רש"י לקמן (כ"ו, ט"ו) להפרכם את בריתי - הרי שבע עבירות הראשונה גוררת השני' ואלו הן - לא למד, ולא כתב - לא עמל, דבודאי לא ראוי לקללה אם לא יגיע למדרגה של חסידות, וע"כ הקללה הי' בשביל שלא למד תורה.

שאלו תלמידיו את הגאון ר' ישראל סלנטר זצ"ל, איזה לימוד עדיף - עיון או בקיאות, אמר להם - גיוואלד אייב ער וועט נישט לערנען בעיון, פון וואנעט וועט ער באקומען יראת שמים (אם לא ילמוד בעיון מהיכן יהי' לו יראת שמים)

ב) בענין לימוד התורה - התוס' בברכות (י"א) הקשה, מאי שנא דברכת התורה אין אנו מברכים אותה רק פעם אחת ביום, והברכה לישב בסוכה אנו מברכים אותה אפילו כמה פעמים ביום. ותני דשאני תורה שאינו מייאש דעתו, דכל שעה אדם מחויב ללמוד דכתיב (יהושע א', ח') והגית בו יומם ולילה, והוי כמו יושב כל היום ולומד בלי הפסק, אבל אכילה בסוכה יש שעה קבועה - וכוננתם דהוא מסיח דעתו, וממילא בכל פעם שאוכל צריך לברכה חדשה.

איתא בנדרים (פ"א) על מה אבדה הארץ, משום שלא ברכו בתורה תחלה. צ"ע למה לא ברכו עליה תחלה. ולדברי התוס' י"ל דודאי ברכו בתורה בתחלת היום, רק שהם הסיחו דעתם מלימוד תורה

הדיבור, שהוא כח פשוט רוחני בלבד, ולכך פעולתו שפועל למעלה הוא נורא עד מאד, ועיי' קדושת תלמוד תורה הוא כנגד כולם.

וי"ל באופן אחר, עפ"י דברי המשנה ראשונה (משניות פאה) שהקשה איך יכול לומר ת"ת כנגד כולם, הלא מבטלין תלמוד תורה לקיים מצות מקרא מגילה ומת מצוה וכדומה. **ות'** שהכוונה הוא על מי שמחדש דבר אחד בתורה, ובודאי הכוונה על מי שמכוון לשם שמים. **ולפ"ז י"ל** שהמעלה של דברי תורה יותר משאר מצוות קאי על חידושי תורה, וזה בא על ידי הרבה עמלות בתורה.

הרה"ק מקוצק זצ"ל אמר עס איז נישט דא קיין בעסער שעשוע אין הימעל ווי א פשטים זאגער – אין בשמים שעשוע יותר גדול ממי שאומר חידושי תורה.

איתא בסנהדרין (צ"ט) אמר ר' יצחק בר אבודימי מאי קרא (משלי ט"ז, כ"ו) נפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו – הוא עמל במקום זה ותורתו עומלת לו במקום אחר – פירש רש"י שמחזרת עליו ומבקשת מאת קונה למסור לו טעמי תורה וסדרי, וכי"כ למה מפני שאכף – שכפף פיהו על דברי תורה.

איתא בע"ז (ל"ה) נאמר (שיר השירים א', ג') לריח שמנך טובים שמן תורק שמך על כן עלמות אהבך – דרש רב נחמן ברי" דרב חסדא, למה תלמיד חכם דומה לצלוחית של פלייטון, מגולה – ריחה נודף, מכוסה – אין ריחה נודף, ולא עוד אלא דברים שמכוסין ממנו מתגלין לו, שנאמר – על כן עלמות אהבך, קרי ב"י עלומות – עוד איתא שם – ולא עוד אלא שמלאך המות אוהבו שנאמר עלמות אהבך – על – מות אהבך – וזה קאי על מלאך המות שממונה על המות – המהרש"א שם פ"י עפ"י הגמ' בשבת (פ"ט) שאף מלאך המות מסר למשה רבינו דבר שנאמר ויתן את הקטורת – וכמו שמלאך המות מסר מתנה למשה רבינו, כן מי שזכה וזיכה את הרבים כמדתו של משה רבינו זוכה שאף דברים המכוסין מתגלין לו, ואף מלאך המות נעשה אוהבו.

ולפ"ז י"ל המשנה באבות (פרק ד') רבי מאיר אומר הוי ממעט בעסק ועוסק בתורה, ואם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרבה כנגדך, ואם עמלת בתורה יש לו שכר הרבה ליתן לך. צ"ע פירוש המלות – שכר הרבה, הלא בשביל לימוד התורה מקבלים שכר, אבל לא מקבלים יותר ממה שמגיע. **ולדברינו י"ל שהסגולה של לימוד התורה הוא שיזכה לסודות התורה אפילו בדברים שלא עמל בהם, וגם הוא מקבל שכר עליהם, וזהו כוונת המשנה – שכר הרבה, דהיינו על דברים שלא עמל בהם ומקבלים בדרך מתנה גם מקבלים שכר עליהם כאילו עמל ויגע בהם. **ולפ"ז י"ל במגילה (ו') יגעתי ומצאתי תאמין – צ"ע** לשון מצויאה, הלא אם יגע ומחפש בה לא הי' מצויאה. **ולדברינו י"ל** שזהו סגולת התורה דאע"פ שלמד סוגיא אחת הוא זוכה להבין גם סוגיא אחרת, והוי בגדר מצויאה.**

הנה בהקדמה לספר ברכת שמואל, מהגאון הגדול ר' ברוך בער זצ"ל, שנרשם ע"י חתנו הגאון ר' ראובן גרוזובסקי זצ"ל, כתב שמרן זצ"ל מלבד התורה לא אהב דבר בעולם, והי' רגיל לומר שהתורה אוהבת רק את מי שאינו אוהב דברים אחרים רק אותה, ורק לאיש כזה היא מוסרת את עצמה, ומרשה לו לקנותה, אבל מי שאוהב אחרת עמה אין

התורה נמסרת לו – וכן הי' אצל רבינו זצ"ל, שלא ידע מדברים אחרים רק מתורה.

ד) ואם לא תשמעו לי וגו' ואם בחוקתי תמאסו (כ"ו, י"ד) פרש"י להיות עמלים בתורה – איתא בנדה (ל') שבשעה שהוא במעי אמו מלמדין אותו כל התורה כולה, וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו, וכיון שבא לאויר העולם בא מלאך וסטרטו על פיו ומשכחו – צ"ע למה באה שכחת התורה עי"ז שהמלאך מסטרטו, הלא העובר לא עשה שום דבר רע כדי לקבל סטר מהמלאך. **וי"ל הטעם, ששכחת התורה באה ע"י סטרטו של מלאך, הוא כדי שיזכור האדם החסרון הגדול של שכחת התורה – ער באקומט א פאטש על שכחת התורה.**

ה) ונתתי שלום בארץ (כ"ו, ו') איתא במדרש – שמא תאמרו הרי מאכל והרי משתה אם אין שלום אין כלום ת"ל ונתתי שלום בארץ – הגאון מורינו ר' יהונתן אייבשיץ זצ"ל (תפארת יהונתן) פ"י עפ"י הגמ' (ברכות כ') אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע כתבת בתורתך – אשר לא ישא פנים וגו' ואתה נושא פנים לישראל דכתיב – ישא ה' פניו אליך, והשיב להם הקב"ה – ואיך לא אשא להם פנים כתבתי בתורתך – ואכלת ושבעת וברכת, דהיינו אם תאכל כדי שביעה וברכת, והם מדקדקין עד כזית ועד כביצה, ומשמעות הגמ' היא אע"פ שאין אוכלים כדי שביעה הם מברכים, אבל אם באמת אוכלין קימעא ומתברך במעיו, א"כ הדרא קושיא לדוכתא – מפני מה אתה נושא פנים, וזהו כוונת רש"י שפירש תחלה קודם שהביא המדרש הנ"ל אוכל קימעא ומתברך במעיו, שמא תאמרו אם אין שלום אין כלום, דהיינו דאז לא יהי' שלום מקושיית מלאכי השרת, ת"ל ונתתי שלום בארץ, דאעפ"י יהי' לכם שלום.

וי"ל עוד עפ"י דברי הספורנו (כ"ה, י"ט) ואכלתם לשבע – שיהיו הפירות רבי המזון, כאמרם ז"ל אוכל קימעא ומתברך במעיו, ויספיק – פירות הששית שיהיה המעט מספיק באיכותו. **ועשת את התבואה – באופן שתשבע עין מראות, ותראו שיספיק הכמות. **וכי תאמרו מה נאכל –** וכאשר יסופק זה אצלכם, ולא תבטחו שיהי' המעט מספיק באיכותו. **ועשת את התבואה –** באופן שתשבע עין מראות ותראו שיספיק הכמות. **ויש לפרש** שכל זמן שבטחונו חזק, ואינו שואל – מה נאכל בשנה השביעית, אז תהיה הברכה גדולה כל כך שיספיק המועט על כמה שנים, אבל אם אין בטחונו חזק כל כך, ושואל – מה נאכל בשנה השביעית, אז הברכה תהיה שיהיה לו הרבה תבואה בשנה הששית, ותספיק לו לשלש השנים שאחריה, אבל לא יהא לו הנס שתספיק לו מעט התבואה על כמה שנים. **ולפ"ז י"ל** דרק מי שיש לו אמונה ובטחון בה', ולא שאל – מה נאכל בשנה השביעית, וכדברי החפץ חיים זצ"ל (מובא בקובץ מאמרים) דמי שיש לו אמונה ובטחון בה' אין לו שום קושיות, ומי שאין לו אמונה ובטחון בה' אין לו שום תירוצים, הי' זוכה לנס כזה – אוכל קימעא ומתברך במעיו, ועל אדם כזה לא שייך קושיית מלאכי השרת – רבש"ע כתבת בתורתך – אשר לא ישא פנים וגו' ואתה נושא פנים לישראל דכתיב – ישא ה' פניו אליך, דכיון שיש לו אמונה בה' הוא זוכה שהקב"ה ישא לו פנים.**

ביתר ביאור – זה שהמלאכים הקשה קושיא הנ"ל איך ישא ה' פניו לבניי, הוא קושיא רק על בני אדם כאלו שיש להם חסרון בבטחון, והם הקשו קושיות כגון – מה נאכל בשנה השביעית, לכן המלאכים הקשו קושיות עליהם, אבל בני אדם שיש להם אמונה ובטחון בה' ולא הי' להם שום קושיות, גם המלאכים אינם מקשים שום קושיות עליהם – והוא בגדר מדה כנגד מדה.

אם בחקתי תלכו – פרש"י שתהיו עמלים בתורה – פעם אחת מרן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל חזר מישיבה לביתו, והי' גשם חזק, והי' רטוב במים, אשתו שאלו למה לא נטל שירעם (מטרי) אמר לה שלא הרגיש כלל שהי' גשם, דהיינו שהי' שקוע כ"כ בלימודו שלא הרגיש שום דבר, הפלא ופלא!

סיפר האדמו"ר הזקן מגרודזיסק זצ"ל, כשהאדמו"ר מאוסטרובצא זצ"ל הי' נער צעיר, אמר לו אחד שיגש אליו אחר התפלה כדי לשמוע ממנו לפול נחמד על רמב"ם תמוה, ואמר לו הרמב"ם התמוה, בינתיים שלחו אותו החסידים להביא בקבוק י"ש מהחנות, בדרך התעמק בדברי הרמב"ם ומצא תי' להתמי', ובתוך כך שבר את הבקבוק, ופצע את אצבעותיו, ונטפו דם, ולא הרגיש בזה כלל, נכנס לבית המדרש שם את הבקבוק על השלחן, ומיד אמר את תי' – סיים האדמו"ר מגרודזיסק זצ"ל, ראה עד כמה היתה התשוקה וההתלהבות לתורה של האדמו"ר מאוסטרובצא.

פעם אחת הלך רבינו המהרי"ל דיסקין זצ"ל, ביחד עם רב אחר להלוי' של הגאון מקוברין זצ"ל, והיו צריכים לילך במרכבה כל הלילה להגיע בזמן להלוי', ואף שהי' קור חזק בחוץ לא הרגיש ממנו, ושאל אותו רב להמהרי"ל דיסקין האיך אינך מרגיש הקור, ענה לו האיך יכול להיות קר בזמן שחוזר על גמ' פי' תוס'.

פעם אחת הגיע אחד מתלמידי אל מרן הגאון ר' אלעזר מנחם שך זצ"ל, ומצא שמסתכל במחברת חידו'ת, ושאל אותו מדוע אין זה מודפס בספרו אבי עזרי, אמר לו מרן זצ"ל מחמת שאין זה אמת, ושאלו א"כ מדוע מחזיק מחברת זה אם אינו אמת, אמר לו כאשר חלה והי' לו יסורים נוראים, אז נתחדשו לו דברי תורה אלו בעמל רב, אשר אין לשער ואין לתאר גודל יסוריו, ואף שלהדפיס אינו יכול מחמת שאינו אמת, מ"מ לזרק אינו יכול מאחר שנתחדשו לי בחלבי דומי. (תורתך שעשועי)